

Sissejuhatus: Teadlaste järelkasv ja talendipoliitika Eestis

Marek Tamm

Teaduste Akadeemia teaduse ja kõrghariduse komisjoni koosolek, 2. oktoober 2026

Mis probleemi me lahendame?

Põhiküsimus: kes kannab Eesti teadust ja eestikeelset kõrgharidust kümne+ aasta pärast?

Kaks võimalust:

1) Klassikaline võimalus: tudengist teadlaseks ja õppejõuks Eestis. Probleem: järjest vähem eesti noori valib Eestis teadlasekarjääri; doktoriõpe on valdavalt ingliskeelne ja eesti doktorandid on enamikel erialadel vähemuses. Paljud eestlased kaitsevad doktorikraadi Eestis ja ei naase kodumaale.

2) Üha sagedasem võimalus: kvalifikatsiooni ja kogemuste omandamine välismaal (magistriõpe, doktoriõpe, järeldoktorantuur). Probleem: motivatsioon ja toetusmeetmed kodumaale naasmiseks või aktiivseks koostööks on madal. Kaotame üha enam talente välismaale.

Kuidas probleemi lahendada?

- Järelkasvu probleem on mitmetahuline ja seetõttu tundub mõistlik see jagada väiksemateks osadeks ja püüda neid lahendada eraldi.
- Tänapäevane arutelu keskendub teadlikult ühele konkreetsele probleemitahule: kuidas luua süsteemne side Eesti teadusdiasporaaga ja kuidas luua tingimused, mis toetaksid Eestiga seotud teadlaste naasmist kodumaale või kodumaaga aktiivsemat koostööd.
- Laiemas vaates on tähelepanu all riiklik talendipoliitika teadus- ja arendustegevuse valdkonnas, fookusega Eestiga seotud talentidel. Talendipoliitika ei puuduta sealjuures vaid ülikooli ja TA-asutusi, vaid niisamuti ettevõtlussektorit.

Talendipoliitika, andmed ja meetmed

Keskne argument: Eesti vajab terviklikku ja tõenduspõhist talendipoliitikat, sh teadlaskarjääri- ning diasporaapoliitikat.

Praegu puuduvad meil

- a) andmed Eesti teadlastest (sh magistrantidest ja doktorantidest) välismaal;
- b) meetmed teadlaste tagasipöördumise ja koostöö toetuseks;
- c) selgelt sõnastatud talendipoliitika põhimõtted TA-tegevuse ja kõrghariduse valdkonnas

Rahvusvaheline talendipoliitika

Riik ja meede	Rahaline maht ja arvestusperiood
Poola Polish Returns tagasipöördumistoetus	2025. aastaks 3,5 mln €
Saksamaa DFG tagasipöördumistoetus	Üldjuhul kuni 6 kuud Eraldi aastast kogumahtu ei leidnud
Šveits Postdoc.Mobility tagasipöördumistoetus	3–12 kuud 2025. aasta kahes voorus kokku 12,3 mln €
Singapur Returning Singaporean Scientists Scheme tagasipöördumistoetus	7 naasnud teadlast NRFi ülevaates (2026) Eraldi aastast kogumahtu ei leidnud

Tänase koosoleku plaan

14.00–14.15	Sissejuhatus · Marek Tamm
14.15–14.30	Teadusdiasporaa andmebaas · Mikk Viilukas (ETAG)
14.30–15.00	Arutelu
15.00–15.15	Tagasipöördumise toetused · Karin Jaanson (ETAG)
15.15–15.45	Arutelu
15.45–16.00	Virgestuspaus
16.00–17.00	Komisjoni avalike ettepanekute arutelu

Kokkulepe järgmistes sammudes, vastutajates ja ajakavas.
Ühine pöördumine avalikkuse poole.